

34 DE PHILOSOPHIÆ VICISSITUDINIBUS.
men à primis doctrinæ fundamentis incredibi-
liter deturpabant. In præcipuis Antisthenis as-
seclis numerantur Diogenes, Crates, Hippar-
chia, et Peregrinus. Cratem audiit Zeno decem
annos, totidemque alios modò Stilponem, mo-
dò Xenocratem, modò Polemonem: et planè
rejecta Cynicorum impudentia, nec omninò
probatis aut Megarensis, aut Academicorum
doctrinis, novam Athenis condidit scholam,
ejusque discipulos ab loco, ubi Magister doce-
bat, Stoicos appellarunt. Dialecticam singula-
ri conatu professus, acriter oppugnavit novos
Academicos, verum à falso dignosci posse in-
ficientes. In moralibus autem hæc erat Stoico-
rum præcipua doctrina: Summum bonum esse
virtutem: Sapientem semper esse beatum; quæ
ferè naturæ bona dicuntur ab hominibus, tam
non esse bona, quam dolores, cruciatus, et ad-
versa quævis dici mala non posse; virtutes om-
nes esse pares, paria similiter vitia; condes-
cere, concupiscere, extimescere, lætitia efferi,
ceterosque animi motus in sapientem virum non
cadere; virtutem acceptam Deo retulisse nemi-
nem; fortunam à Deo petendam; ab se ipso
sumendam esse sapientiam; Deum natura, sa-
pientem virtutem sua non timere. Quam ampul-
lantes delirare solent homines! Zeno certè num-
quam fuisse dicitur tentatus valetudine, ac fe-
liciter pervenit ad annum duodecentiesimum.
Ejus gloriam cumularunt complures famosos
nomine sectatores, in quibus illustrissimi fuere
Leucippus, Cleanthes, Chrysippus, Diogenes
babylonius, Antipater, Panætius, Posidonius,

DE PHILOSOPHIÆ VICISSITUDINIBUS 35
Epictetus, Stilpo; et in Romanis Cato, Bru-
tus, Seneca, Thræseas, Poetus, Helvidius Pris-
cus, et Marcus Aurelius Antoninus.

Pirrhonem omittere non licet in historia
philosophiæ: non certè quia magni meriti ha-
beatur, vel quia novum quid excogitaverit, quo
notionum thesaurus adaugeretur; sed quoniam
Arcesilæ dogmata de nulla veri, aut vero simi-
lis cognitione, tenacissima dementia prosecutus
est; et plura de his impudenter effutiens, exem-
plo est philosophis, quàm simus ridiculum
mundo spectaculum, quum in humanis quæ-
tionibus, posthabita, neglecta, et penitus calca-
ta ratione, audemus philosophari. Ajebat Pyr-
rho debere semper hominem inquirere verita-
tem; et ab hac inquisitione perpetua dixere
Scepticam ejus philosophiam: sed quidquid
quæsieris, addebat, quidquid operosis lucubra-
tionibus desudaveris, nihil certi pronuciare,
numquam tibi licebit asserere. Si opponeres,
te videre, te cogitare, te esse, planè responde-
bat: equidem nescio lumen, nescio sensus, nes-
cio mentem, nescio me esse, nihil omninò scio:
id tamen, quod nesciam, non tamquam asse-
rens, sed tamquam dubitans pronuncio. Et ab
hoc æterno de omnibus dubio in pestiferam
illam doctrinam Pyrro incidit, nihil esse in
rerum natura vel honestum, vel turpe, nisi
vel ab humana lege, vel à præjudicata opi-
nionem. Pudet certè in hæc tam inania, quam
putida calamum offendere. Nonagesimo ætatis
anno vitam posuit.

Fuerunt et celebri nomine philosophi Xe-

36 DE PHILOSOPHIÆ VICISSITUDINIBUS.
nophanes, Democritus, et Heraclitus, Academicis antiquiores; quos non hactenus memoravimus ne primam eorum seriem, qui ab Socrate venerunt, abrumperemus: eosque tamen præterire non licet, tametsi nulli prorsus adhæserint Magistro, nec multitudine discipulorum admodum floruerint. Xenophanes Colophonius, in astronomicis oppidò versatus, plures esse mundos propugnavit; physica diligenter persecutus, de iis, quæ in sublimi aeris parte generantur, tractavit: in poetis etiam clarus, celebrato poemate Colophonem laudavit. Democritus patriâ Milesius, quem ab longa in Abderitis commoratione Abderitam dixerunt, natus est ingenio feracissimo, et studiorum defatigationis tam fuit tenaciter avidus, ut liberius, et ab omni strepitu remotius commentandi gratia, sese in subterraneis locis occuleret. Patrimonium negligere, agrosque suos deserere incultos nihil dubitavit, ut scientiam quæreret in Ægyptis, Caldeis, et Persis. Abderæ postea domicilium fixit, ibique librum edidit, in quo mundi fabricam eruditè descripserat: quem librum tam probarunt Sapientes urbis, ut statuat publicè dicendam auctori decreverint. Tam morali doctrina, quam physicis, mathematicis, astronomicis, politioribus litteris, et liberalibus artibus excelluit: à qua scientiarum vastitate Aulus Gellius Democritum philosophorum nobillissimum appellavit. Post vitam eleganter actam in philosophico risu de inanis hominum curis, de vulgi gaudiis, et lacrymis, decessit ætatis anno supra centesimum

DE PHILOSOPHIÆ VICISSITUDINIBUS. 37
nono. Sed ne quid desit in historia mortalium, ut ridebat ferè semper Democritus, ita ferè semper illacrymabatur Heraclitus. Hunc Ephesi natum, ingenio ad tetra quævis maximoperè prono, tenebricosum dixere philosophum ab summa stili obscuritate. Plurimum fuit auctor operum, inter quæ celeberrimum illud habebatur, cujus erat inscriptio *de Natura*; in quo tamquam compendio, dedit posteris philosophiam suam de igne mundi principio, ac de ipso mundo flammis perituro. Librum hunc Euripides cum immisisset Socrati, respondisse fertur gravissimus iste philosophus: valde probari sibi, quæ capere potuerat; et ab iis credere, laudabilia pariter esse, quæ non intellexerat. Eundem librum Darius Persarum Rex quum legisset, ita magnificè auctorem, ut elegantissimas literas ad eum dederit, ipsumque beneficiis, et honoribus cumulandum in suam Regiam invitaverit. Negavit Heraclitus, convenire sibi commercium cum hominibus, in quibus improbitas, dolus, avaritia regnabant. Potuisset torvus Philosophus officium Principis recusare, sed modestioribus, et urbanioribus verbis. Ab hoc libro *de Natura* Plato desumpsit, quæ de physicis multa tractavit. Hydrope laboravit Heraclitus, et sexagesimo ætatis anno fatalem horam subiit, serius fortassè, quàm polliceri poterat morosissimum ejus ingenium, odiumque in homines, quo gratis consumebatur. Non plures admodum numerabat annos Jonica schola, quum Thales, quem ejusdem conditorem demonstravimus, auctor fuit Pythago-

ræ, tunc ætate florido, ut ad Ægyptios peragret, in illis exculturus, et perfecturus mentem omninò natam ad philosophica. Nihil distulit juvenis obedire sapienti seni, et totos annos viginti duos commoratus est in Ægypto, litteras dumtaxat cogitans, assiduus ad Sacerdotum Collegia nunc Memphi, nunc Thebis, nunc Heliopoli. Duodecim etiam annos posuit Babylone, à Magis eruditionem haustus; et ab his ad Æthiopes, ad Arabes, ad Indos, ad Crentenses transivit, ubilibet sapientiam quærens, undelibet desumens quidquid utile arbitrabatur ad excelsam philosophiæ fabricam, quam animo cogitabat. Assiduo tot Sapientum commercio quum mentem, natura clarissimam, mirabiliter illustrasset, pretiosa refertus merce in patriam rediit, quæ Samus erat, Icarii maris insula; quam tamen post modicum deseruit tyrannidis impatiens, quam ibi gentium agebat Polycrates. Bona Itatorum fortuna in eam Italiæ partem se recepit, quæ magna Græcia dicebatur, et Crotone domicilium fixit apud Milonem athletam, ubi celeberrimam instituit scholam, quam Italicam nuncuparunt. Primus fuit Pythagoras, cui visum est fastosum admodum, superlatum, et planè superbum sapientis nomen, quod sibi tribuebant, qui vel castigato vivendi genere, vel naturæ notionibus eminebant; undè se modestiùs appellavit philosophum, quod græcè sonat sapientiæ cupidum; et hoc postmodum nomen in quarentibus veritatem invaluit. Brevi disseminata est per universam Italiam tanti Magistri fama, numeravitque disci-

pulos pauco tempore ferè quingentos. Accuratissimam adhibebat diligentiam in iis ad rectos mores conformandis, et tacitus observabat eorum sermones, risum, incessum, et quidquid ad privatiæ vitæ consuetudinem attineret; ut ad uniuscujusque naturam prudentiùs dispensaret præcepta. Quam hæc digna sunt homine, cujus in officiis est alienos mores ad virtutem componere? Discipulis præcipiebat, ad biennium saltem silere; ut audiendi exercitatione rectè loqui condiscerent; ii autem, quos loquaciores animadverteret, ad totum quinquennium protrahebat silentium. Auctoritatem apud eosdem tantam sibi conciliabit, quanta ferè potest esse in mortalibus; et sententiæ cui libet ut subscriberent, unum satis erat dixisse Pythagoram. Si Justino, Senecæ, ac Valerio Maximo fidem habeamus, quotquot incolebant Crotonem, Magistrum hunc audiebant in moralibus, ejusdemque præceptis tam aliam sese tota civitas demirata est, ut quos in adventu suo cives reperit deliciis, et voluptatibus indulgentes, ad mirum frugalitatis usum revocaverit. Seorsum à viris foeminas, puerosque seorsum à parentibus erudiebat, ut peculiaris sexus, ætatisque vitia liberiùs increparet; nec aut hi parentum, illæ virorum conspectum formidarent, aut alteri tempus frustra consumerent, in iis audiendis, quæ sua non attinent. Nec dumtaxat Crotone in redigendis ad meliorem frugem civibus intendebat; sed ab aliis etiam Italiæ urbibus vocatus, et multis precibus conquisitus, non recusabat operosis expeditionibus vacare, ut ad

rationes legem vivere mortales doceret: ac præter alia saluberrima præcepta, ubique audiebatur exclamare, bellum dumtaxat inferendum perniciosis quinque hostibus, quos ita designabat, corporis agritudinem, mentis ignorantiam, incompositos animi motus, populorum seditio-nes, familiarum discordias. Hæc, et similia de morum doctrina tam privatim ad discipulos, quam per urbes publicè profunde-
 bat: intra domesticos autem scholæ parietes multis contende-
 bat sudoribus, ut mentes auditorum excoleret. Arithmeticam; et geometriam existimabat ille scientias omninò necessarias, ut justum in omnibus ordinem sequi assuescerent ingenia juvenum, et ad sublimiorum studia comparerentur. In musicam pariter volebat incumbere suos, et, quod meminit Quintilianus, animos ad lyram excitare, dum evigilassent; quum autem somnum peterent, ad eandem se componere, si quid interdum fuisset turbidiorum cogitationum. Quæcumque sunt in orbe phænomena, sic explicabat, ut procederent à mente suprema, quæ dirigit, et vim motricem, et materiem nihil intelligentem, et cui natura sua nec ullus motus est, nec ulla forma. Mentem illam supremam asserebat esse universi orbis animum, ejusque particulas humanos animos. Mirum staturbat consensum inter omnes mundanæ fabricæ partes, et mundum ipsum harmonicè concinentem. Transmigrare dixit animos à primo in alterum, tertium, et plura corpora: de quo ridiculo transitu tam insulsa narrabat, ut jurè Lactantius eum appellaverit vanum senem, qui

sibi tam petulanter metiendi licentiam vindicavit. Quem non erronem excogitavere philosophi, etiam doctissimi, quum sobriè sapere neglexerunt! Rotundam esse Terram, et esse Antipodas propugnavit. Primus omnium agnovit, obliquam esse illam in cœlo Zonam, quam Zodiacum appellamus; ut primus dicitur perfectam habuisse notionem viæ, quæ toto anni spatio describitur à globo se movente. Omninò demonstravit, opacum corpus esse Lunam, cui lumen non est, nisi ab sole derivatum; cælestem arcum non aliud esse, nisi lucem ab recta linea deflectentem; Venerem, planetam illum, qui vespere Solem subsequens, Vesper dicitur, eundem esse Luciferum, qui manè Solem antegreditur. Et super hæc, aliaque Pythagoræ adinventæ Physici, et Astrologi facilius postea in lucubrationibus id generis laborarunt. Geometria pariter adaucta est non modicè ab hoc insigni philosopho, qui primus demonstravit famosum illud problema, hypotenusæ quadratum in triangulo rectangulo, æquale haberi summæ quadratorum ex binis cathetis. Cujus demonstrationis utilitatem in mathematicis planè intelligens, grato in Deos animo litasse dicitur hecatombem; vel saltem, quod in Tullio legimus, bovem. Quodcumque autem dicatur fuisse sacrificium, videtur prorsus alienum ab homine, qui nihil tam horrebat, quam interfici animantia; et vesci carnibus, ea de causa discipulis interdixerat. Non liquidò constat quo loco ac tempore illustrissimus hic philosophus vivere desierit, sed ferè creditur, tranquillè obiisse

anno ætatis completo nonagesimo.

Pythagoræ memoriam summis plausibus excepit posteritas: et præter eximiam discipulorum reverentiam, quæ tum in schola, quam ipsi instituerant, tum in famosioribus Romanæ Reipublicæ litteratis ad longissimam annorum seriem perpetuò florida viguit, etiam à Flavio Josepho, à Clemente Alexandrino, ab Ambrosio Mediolanensi Pontifice, à Theodoretò, ab aliisque posterioris ævi sapientibus, philosophum hunc magnificis laudibus cumulatam comperimus. Non certè quod vel animos transmigrare in nova corpora, vel auræ Divinæ particulas esse, vel alia id furfuris commenta catholici Doctores probaverint; sed quia vel, demptis erroribus, laudarunt auctorem ceterà doctissimum, et benè de philosophia meritum; vel quia quam ageretur de homine, qui morum præcepta sæpe tradebat per obscurissima ænigmata, doctrinas ejus, etiam quæ sonant errorem, excogitato quodam recto sensu posse intelligi crediderunt. Similiter dixeris de pluribus Ecclesiæ Patribus, vel Platonis, vel Aristotelis doctrinam, et magisterium extollentibus. In asseclis Pythagoræ nomen habuit celeberrimum Agrigentinus Empedocles, quem alii dicunt ejus discipulum: Suidas verò tradit, Empedoclem ab Academico Parmenide transiisse ad Telaugem Pythagoræ filium, et in Crotoniensi schola successorem. Pro civium emendandis moribus, et pacandis intestinis urbis tumultibus, incredibiliter adlaboravit; nec pepercisit dicitur aut conatibus, aut sudoribus, aut enixis precibus, aut

liberalibus donis, ut Agrigenti faceret, quod Crotone Pythagoras. Philosophus, poeta, historicus, medicus, et in omnibus his laudibus admodum supereminens, ad plures doctrinarum ramos magisterium suum extendebat. Tam beneficus, et sapientem civem sexagesimo ætatis anno vita functum Agrigenti lacrymati sunt.

Postremum memoramus in Græcis Doctoribus Epicurum, Gargetti natum in Attica, et Sami educatum; cui doctrina Pythagoræ præ-Platonica, et Aristotelica quum placuisset, ad ætatis annum trigesimum sextum perpetuò peregrinatus est; donec restitutus in Græciam, Athenas elegit, ubi novæ scholæ Princeps in quodam horto philosophiam suam disseminaret. Innumeræ confluxe gentes ex tota Græcia, ut ex Asia, et Ægipto peregrini, qui Epicurum audirent. Nemo fuit eo solertior in scholarum Principibus, nemo laboriosior, nemo, qui plura scripserit, nemo, cujus asseclarum tanta prædicetur constantia in Magistri veneratione. Rethoricam neglexit, dialecticam planè contempsit: harum autem scientiarum vice commendabat perspicuitatem, et ordinem; easque laudes, Tullio si credimus, ipse profectò in scribendo assecutus est. Ex tot ejus operibus ad nostram ætatem dumtaxat pervenerunt tres epistolæ, quas in ejusdem vita Diogenes Laertius ab injuria temporum vindicavit: quarum prima compendio persequitur, quæ de physicis; altera singillatim, quæ de meteoris; tertia, quæ de morum scientia philosophus iste tradidit. Leucipii, et Democriti doctrinam de universo mundo ex

44 DE PHILOSOPHIÆ VICISSITUDINIBUS.
atomis fortuitò adhærentibus conformato, miris
conatibus adoptavit Epicurus; hoc tamen dis-
crimine, quod atomos dixit, ut corporis est
natura, suo deorsum pondere ad lineam deduci;
non quidem omninò ad lineam, sed minimo
declinantes intervallo, quantum satis est, ut ex
earumdem complexionibus, et copulationibus,
nulla data causa contingentibus, quidquid tam
mirabile cernitur in universa rerum fabrica,
efficeretur. Omnes corporis sensus tam veri
nuntios asserebat, ut Soli, et Lunæ tribueret
eam ferè magnitudinem, qua videntur esse nos-
tris oculis. Animum hominis volebat esse ma-
teriam: aliter enim, ajebat, nec agere posset,
nec sentire. Deum sibi finxit, æternum quidem
illum, et beatum; sed otiosum, desidem, atque
ita vacantem beatitati suæ, ut omnino nihil
curet, quæ aguntur in mortalibus. Extremum
hominis bonum propugnavit in voluptate situm
esse. Nec ignoramus perniciosum hoc, et ab-
surdis uberrimum dogma, benignè fuisse à com-
pluribus explicatum: nam præter Divum Hiero-
nymum, qui multis laudibus effert Epicuri tem-
perantiam, Stoicus etiam Seneca magnificè
ejusdem præcepta; et post multa sæcula dixit
Petrus Gassendus, clarissimo vir ingenio: "Quod
» ad mores attinet, Epicurum maximè et so-
» brium, et continentem extitisse, ac sectam nul-
» lam philosophorum illius secta fuisse sanctio-
» rem." Unde ferè interpretantur, non vitiosam
sensuum, sed purissimam, et sanctissimam ani-
mi voluptatem Epicurum intellexisse. At Tul-
lius Epicureos urgebat, nec ii negare in dispu-

DE PHILOSOPHIÆ VICISSITUDINIBUS. 45
tatione ausi sunt, eorumdem magistrum testi-
ficatum fuisse: "Ne intelligere quidem se posse
» ubi sit, aut quid sit ullum bonum præter illud,
» quod cibo, aut potione, et aurium delectatio-
» ne, et obscœna voluptate capiatur." Satis hæc
pauca sint de hortulis Epicuri, quorum esse
posset amplissimum argumentum; sed non est
historici compendii singula philosophorum dog-
mata minutatim evolvere.

Hactenus de Græcis aliisque Sapientibus,
qui Græcos hac laude antecesserunt; brevissi-
mè nunc de Romanis, qui longo tempore nes-
cierunt pulcherrimæ philosophiæ delinimenta, et
illecebras; imò conantem illam irrepere in Rei-
publicæ sinum, interposita vi repulerunt, eique
fores incondita rusticitate ocluserunt. Nimi-
rum homines, qui sine litteris ad canos perve-
nerant, et quorum tota fuerat in armorum stre-
pitu gloria, expalluerunt ad sapientiæ veneres,
timueruntque Reipublicæ, si litterarum studio
rapti, et immersi juvenes, arma contemneret.
Quasi laurus, et oliva non possent eandem fron-
tem ornare, ac circumcingere. Nulla quidem
est immortalibus vitæ conditio, cui litteræ non
sint utilitati, et adjumento. Et profectò nihil po-
tuit Romani Senatus decretum impedire, quo-
minus primò clanculum, indè palam cives phi-
losophiam persequerentur, et processu tempo-
rum ad græcæ philosophiæ fastigium, Athenarum
æmula, Roma consurgeret. Paulus Æmilius
ex nobilissimis Romanorum familiis, qui post
domitos bello Macedones, tam magnanimum se
gessit, ut inmensos Persei thesauros nec atti-

46 DE PHILOSOPHIÆ VICISSITUDINIBUS.
gerit, nec saltem viderit, sed Quæstoribus illico tradiderit, in ætarium Reipublicæ deferendos; regiam dumtaxat bibliotecam liberis designavit suis, eumque sibi dulcissimum tantæ victoriæ fructum credidit, quod ab Atheniensibus obtinuisset Metrodorum, egregio nomine philosophum, quem prædictorum filiorum institutioni litterariæ præponeret. In his Pauli filius fuit Scipio Africanus junior; cui tot, tantaque in bello facinora nomen pepererunt nullo intermorum tempore; sed quem ad litterarum amore fortasse justius laudabit posteritas. Opulentissimus hic Romanus, *quo non quisquam elegantius, ait Vellejus Paterculus, intervalla negotiorum otio dispunxit, et qui semper inter arma, et studia versatus, aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit*; non solum facilem ad se permittebat sapientibus aditum, sed eos diligenter quærebat: eorumdemque tum amicitias mendicabat, tum necessitatibus liberaliter providebat. Polybium, et Panætium græcos philosophos, doctrinarum excellentia illustrissimos, tam charos habuit contubernales, ut vel in privata vitæ officiis, vel in rumoribus belli, vel in splendoribus legationum, saltem ab alterutro nunquam divelli permitteret. Terentium Afrum, ab liberali famosum ingenio, habuit in familiaribus; ejusque opera, summo prætio Romæ tunc habita, et nunc etiam eruditibus probata, magna saltem ex parte deberi ajebant, elegantissimo Scipionis calamo. Sed nihil in hoc viro tam memoria dignum, quam amicitia cum Lælio, Romano eruditissimo, et castigatis moribus lauda-

DE PHILOSOPHIÆ VICISSITUDINIBUS. 47
tissimo, qui cum illi erat una domus, idem victus, opinandi consensus, communis militia, peregrinationes, rusticationes, et studia semper aliquid discendi, semper nova cognoscendi; quibus in studiis otiosum omne tempus utilissime conterebant. Quid amicitia id generis dulcius? Utinam et similes colerent in omni benè constituta gubernatione nobiles, et pecuniosi viri! atque utinam similiter ætatem impenderent, qui funestissimum sequentes otium, lacrymabili tædio, ac displicentia sui consumuntur!

Post memoratum Romani Senatus decretum, quo jussi sunt philosophi Romam deserre, scientiarum amor increvit, et magis, magisque litteræ coli coeperunt. Postremis verò Reipublicæ temporibus ad summum honoris fastigium philosophia pervenerat. Parentum accuratio, ut litteris erudirentur ab exordio vitæ liberi, generabat patriæ copiam virorum innumeram, qui in oratoribus, in jurisperitis, in philosophis excellebant. Præjudicatam deposuerant opinionem, quod iis nationibus derelinquendum esset scientiarum studium, quæ non in armorum furore, sed in togæ tranquillitate vitam agerent. Et hinc prima patriciorum liberos educantium cura in id jaculabatur, ut illi à teneris tam latinam patriam, quam eruditam Græcorum linguam perfectè condiscerent; indè verò ut assuescerent venerari sapientes, eorumque consuetudine delectari. Atque ab hac excellenti educatione quum penè ante depositam infantiam saperent, primi postmodum erant in

philosophicis notionibus, qui primi cives in patria, primi in Senatu, primi in Magistratibus habebantur. Pompeji nomen, et scientiarum amor meritò celebrantur, quoniam à Mithridatico rediens bello, ingentium victoriarum pondere gravis, militari lauro decoratus, et solemni triumpho proximus, ad Rhodios divertit, tantummodò ut videret, atque inter discipulos audiret philosophum Posidonium. In avita claritudine, amplissimoque fortunarum splendore delicatè transegit pueritiam, et adulescentiam Lucullus, ejusque postmodum gloriam tum vitæ magnificentia, tum egregia in bello facinora cumularunt. Quàm autem illustriùs habuit nomen ab assiduis conatibus, ut scientiarum ornamento mentem perficeret! Non enim in otio tantum domestico litteris delectabatur, sed in operosis Magistratum officiis, in publicorum negotiorum æstu, in ipsis belli angustiis, quum, ut aiebat Tullius, *non multum Imperatori sub ipsis pellibus otii relinquitur*, brevis- simam quamvis temporis particulam, quæ fortè supererat, in studiis impendebat, et cum philosopho Antiocho, quem semper voluit sibi comitem, eruditè congredebatur. Quàm docta, quàm urbana, quàm jucunda inter homines in tanto amore litterarum educatos colloquia! Quid autem si ad liberos, familiaresque sermones congregarentur Hortensius, Tullius, Cotta, Cæsar, Pompejus, Cato, Brutus, Atticus, Varro, Luculus, et similes ejus ætatis Romani, qui ut erant præcelso, et exercitatis- simo ingenio viri, convenire certè non pote-

rant quin eas, quibus quisque abundabat, omnis generis doctrinas urbanè profunderet?

Sed liceat ab reliquis distinguere, seorsumque commemorare in ea docta turba præstantissimum Tullium, quo nemo in philosophis urbanior, nemo suavior, nemo eruditior, nemo eloquentior, nemo patriæ observantior, nemo fortè, cui plus deberent sui cives, nisi casu vixisset, quum in postremis jam erat suspiriis convulsa Respublica. Nec profectò vidimus, nec audimus umquam litterarum eviditatem ea majorem, quàm orator iste philosophus in suis commonstrat operibus. Nec omnino intellexeris, quo potuerit ille pacto in vita tot plena tumultibus, tot referta negotiis, tot occupata Magistratibus, tot misera publicis calamitatibus, tot vexata privatis inimiciis, tot laboriosa in foro ad Quirites, in Senatu ad Patres, in gravi-ssimo tribunali ad Judices orationibus: quo, inquam, potuerit pacto tam profundè cognoscere, tam eleganter describere, tam minutatim, et fideliter extricare, quidquid difficillium questionum ad eam ætatem agitarant philosophi. Supremi Numinis beneficio, quo certè consuli scientiarum bono, et incremento, plura tanti viri supersunt opera; quamquam non pauci ejusdem libri lacrymabili jactura pauciorum. Ex iis, qui pervenerunt ad nos, excelsa hujus philosophi magnitudo abundè manifestatur. Et quod admodum miraberis: vir tam eminenti doctrina, et qui non solum in nullo scientiarum ad ea tempora notarum genere peregrinus erat, sed quidquid

tractaret calamo, tamquam in provincia sua videbatur; hic, inquam, vir tam urbanè, tam scitè, tam eleganter fuit philosophus, ut, una sibi proposita meta, veritatem inquirere, neminem suæ sententiæ adversantem voluerit offendere. Quinimò ut tranquillo in veritatem contenderemus animo, palam agebat: "Male-dicta, contumeliæ, tum iracundiæ, contentio-nes, concertationesque in disputando pertinaces, indignæ mihi philosophia videri solent....." "Nos et refellere sine pertinacia, et refelli sine iracundiâ parati sumus." Amabilem certè doctissimi viri philosophiam! à cuius imagine manum tollere sine dolore non possumus. Oportet tamen, ne breves instituti compendii terminos ultra modum transire videamur.

Post eversam Romanorum Rempublicam, alia surrexit schola, quàm appellarunt Eclecticam, et quàm jurè dixeris rempublicam philosophorum; neminem enim agnoscebat principem; neminem, in cuius verba juraret; neminem, qui opinandi libertatè opprimeret; sed quidquid vel Pythagoras, vel Socrates, vel Plàto, vel Aristoteles; vel alii paris magnitudinis Doctores asseverassent, ad justam amussim pensabatur; nec omnino probabantur dogmata, nisi rationi consona viderentur. Primus dicitur Potamòn Alexandrinus qui Augusti vixit ætate, in hoc fuisse philosophandi genere; quamquam antiquiores novisse, id maximè decere philosophum, satis confirmetur ex trito illo Platonis effato. *Amicus Socrates, sed magis amica veritas.* Et quod de Socrate Plàto, de Platone

ingeminabat Aristoteles. Tullius etiam non tam fuit Academiæ fidelis, ut apertè non dixerit: *Non tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærenda sunt.* Profectò dignam homine libertatem, quæ recta ducit ad veri cognitionem, quod supremus naturæ Artifex nobis investigandum concessit! Hæc autem libera opinandi facultas tum solummodò tibi licet, quum post accuratam in litteris assiduitatem rectè uti ratione tua condideris: nam si nullo doctrinarum præmunitus adminiculo sis, et tamen obstinabis animo nullius auctoritati cedere, profundum patet errorum pelagus, in quod præceps facilè collabaris. Nullam dicitur Potamon administrasse scholam, quæ peculiaribus ab eodem excogitatis distingueretur doctrinis: nemo tamen dubitat, in ejus ætatis fuisse Sapientibus, et ipsius exemplo servile jugum auctoritatis dejecisse plures insigni nomine philosophos, unam sequi rationem profitentes, et instituto severo examine, id seligentes ex unaquaque schola, quod cum veritate constare videretur. Hæc opinandi libertas ad tantum pervenit honoris culmen, ut doctissimorum hominum philosophiam appellarent Eclecticam. Et processu temporis ex antiquissimis Ecclesiæ Catholicæ Doctoribus ad Eclecticos annumerati sunt tum Clemens Alexandrinus, qui philosophiæ nomine dignam judicabat non eam quidè, quæ natam se diceret à Platone, ab Aristotele, à Zenone, ab Epicuro, vel quovis alio simili; sed quæ carpit ex singulis præstantiora: tum Origenes, qui Principum

omnium doctrinas percurrerebat, inter se conferebat, minutatim examinabat, priusquam alicui subscriberet: tum Lactantius, qui subscripturum se dicebat philosopho, *qui sparsam per singulos veritatem, per sectasque diffusam, in unum colligeret, atque in corpus redigeret.*

Sed jam per hæc tempora multis afflictæ fuerat vicissitudinibus philosophia. Cajus Calligula, insignis litterarum ossor, enormiter vexarat philosophos; quos et postea Nero jussit exulare Roma, et ab omnibus Italiæ finibus Domitianus. Instaurati sunt litteris honores, quo tempore ad Romanorum Imperium Adrianus conscendit, studiis maximopere debitus, in quibus et aliquam meruit laudem, quamquam famosæ gloriæ plus justo cupidus, perperam voluerit in eorum Sapientum haberi numero, ad quos ingenii sibi dati viribus pervenire non poterat. Ad summum gloriæ fastigium philosophia rediit, imperante Marco Aurelio Antonino, qui et ipse, prætextatus adhuc, incedebat Romæ philosophus habitu, doctrina, moribus: habitum postea cum imperatorio commutavit; doctrinam ætate adauxit, mores philosophicos intulit in sepulchrum. Philosophiam appellabat matrem, aulam verò novercam, et sæpius in ore habebat illud Platonis effatum: *Beatos fore populos, in quibus aut philosophi regnarent, aut Reges philosopharentur.* Hujus viri sapientiam probavit erudita posteritas in famoso ejusdem opere, græcè scripto, quod mirabili rerum prudentia, et venusta simplicitate præcepta morum dilucidat.

In eo sæculo, quod fuit ætatis christianæ secundum, florere Plinii, Dion Chrysostomus, Quintilianus, Plutarchus, qui summo cum honore sapientiam prosecuti sunt: ut etiam eminere litteris Epictetus, Arrianus, Galienus, Diogenes Laertius, Maximus Tyrius, Diognetes, Crescentius, Celsus, quem Blanconius ad Augusti sæculum refert, haud renuente postea Tiraboschio, qui prius Blanconium impugnaverat, aliique plurimi, quorum nonnulli philosophiam suam in sacra Christianorum dogmata et ritus converterunt. Sapientissimi verò philosophi non defuerunt in Catholicis, Iræneus, Justinus, Teophilus, Athenagoras, Ermiyas, Clemens Alexandrinus, et ferè initio sæculi sequentis Origenes, ejusdem Clementis discipulus, et in scholæ gubernatione successor, dictusque Adamantinus ab indefessa in litteris assiduitate; qui sanè omnes elegantissimis, et profunda doctrina conscriptis operibus, de Christiani nominis osoribus gloriosè triumpharunt, eosdemque calumniatores æterno inustus dedecore ad silentium redegerunt. Inde autem nihil interrupta serie numeravit Ecclesia Catholica Doctores moribus gravissimos, et doctrina supereminentes, Cyprianum, Athanasium, Basilium, Gregorios, Ambrosium, Hieronymum, Cyrillos, Chrysostomum, Augustinum, aliosque innumeros, quos tanta copia videtur Deus in orbem immisisse difficillimis Ecclesiæ temporibus, ut philosophantibus in sanctæ Fidei dogmata, et erroribus ubique serpentibus, ingenii sublimitatem, heroicam for-

titudinem, et indefessam defatigationem opponerent. Sed operosissimis implicati disputationibus, quum vitam agerent longa calamitatum serie prorsus difficilem, totos ferè nervos animi contenderunt in scientias primæ necessitatis, nobilitatis, et magnitudinis, theologica nimirum, et moralia; nec omninò nisi obiter, aliis doctrinarum ramis, quos hactenus agitant philosophi, vacare potuerunt.

Postea verò in Hispaniam, Italiam, Africam, Galliam latè irruit barbarorum turma, quæ more fulminis omnia rapidè vastavit, inconditè perdidit, miserabiliter conturbavit. Et quid sperare scientiæ poterant in tanto rerum tumultu? Quid viverent inter gladios ubiquè strictos, in eorum qui sapuerant, perpetuo gemitu, et iis jam dominantibus, quibus erat in pretio furor, et ignorantia? Profectò in hoc barbarorum impetu collapsum est Occidentis Imperium, eisdemque corruit involuta ruinis litterarum Respublica. Non certè quod nasci præstantissima desierint ingenia: quinto enim post Christum sæculo Romæ sedit Pontifex Leo, cui Magni nomen tributum est non minus à doctrinæ amplitudine, quam ab elegantissima diligentia in difficillimi Pontificatus muneribus. Romanam pariter Ecclesiam sequenti sæculo gubernavit Gregorius, Magnus etiam dictus, et quidem meritò, si quis alius; quidquid somniatores quidam, et maledici sycophantæ contra effutierint. Ingentes posuit sudores in litteris, et plura scripsit, quæ temperanter sapientibus numquam non erunt monumenta,

quam benè de scientiis meritis fuerit supremus hic Pontifex. Latine dicentis oratio venustissimè fluebat; quamquam non omninò coluerit, aurei sermonis puritatem: et quidem Erasmus, quem hac in laude peregrinum nemo dixerit, in Gregorii scriptis legi credidit Tulliano proximum stilum, à quo ceteri ejusdem ætatis auctores longe aberant. Isidorus etiam, Hispanensis Pontifex, per ea vixit tempora; quem nec morosiores ætatis nostræ Aristarchi deturbare audent è philosophorum numero: porrò scripsit innumera, non solum de Divinis, quæ in præcipuis habuit amoribus, verum etiam de dialecticis, de physicis, de astronomicis, de mathematicis, quorum plura certissimum saltem auctoris judicium, et immensam eruditionem confirmant. Magnus Aurelius Cassiodorus natione Calaber, patricius Romanus, postquam sub Theodorico, novo Italiæ Rege, tribusque ejusdem succesoribus, primas gessit summo cum plausu dignitatis, in Calabriam se recepit, ubi philosophiam cumulavit suam monastico cucullo, quem induit in amplissimo suis expensis condito cœnobio, adjectaque bibliotheca, quam suis etiam operibus, copioso et pretioso fructu desudantis ad plura lustra ingenii, nobilitavit. Nec modica tanti viri laus est, quod in familiaribus ad contubernales colloquiis, eos identidem cohortabatur, enixè rogabat, et multis rationibus urgebat, ut, quidquid superesset à cœnobii constitutis, in studiorum oblectamento consumerent. Et ab his tam magnanimis Cassiodori conatibus, ut, qui congregati secum